

EEN OPMERKELIJK ONDERWIJSINITIATIEF, BRUGGE 1777

A. DEWITTE^o

De bekommernis van de gevolmachtigd minister Starhemberg t.a.v. de afschaffing te Brugge van de Engelse Jezuïetenschool (1762-75) werd reeds op een andere plaats in dit tijdschrift bestudeerd¹. De Brugse Stadsbibliotheek blijkt echter in een pakket recente aanwinsten (Hs. 650, nr. 19) een blijkbaar onbekend gebleven drukwerk te bezitten, gedateerd 24 mei 1777, dat als de directe aanloop kan worden beschouwd naar het Theresiaans college te Brugge.

In dit drukwerk, 4 pag. groot, *Typis Viduae F. Beernaerts*², stellen de vicarissen-generaal, sede vacante (Felix Branart was wel reeds benoemd doch de inbezitneming gebeurde pas op 8 aug.), zelf het plan De Starhemberg voor. Dit bestond hieruit dat in alle hoofdplaatsen van het rijk, dus ook te Brugge, nieuwe gymnasia moesten worden opgericht om zowel de studie van de verschillende wetenschappen als de taal-bekwaamheid van de jeugd aan te scherpen, uiteraard samen met hun opleiding tot fatsoenlijke burgers. De Starhemberg wil dat via publiek opgehangen 'placcaeten' de bevolking over dit initiatief wordt geïnformeerd — om de gehele opzet te versnellen — en dat kandidaten (*operarii*) die voldoende erudiet zijn, voldoende zuiver in de leer, voldoende geschikt om de jonge

^o Lic. geschiedenis ; St.-Sebastiaansstraat 9, 8202 Varsenare.

1. R. CLEMENT, *Mgr. Caimo en de afschaffing van de Engelse SJ-colleges in Brugge in 1773* in *HEmul*. CX1 (1974), p. 14 e.v.

Heel zonderling levert M. DE VROEDE in *Ontwikkeling van de Onderwijsstructuur in de Zuid. Nederlanden*, p. 41-71 van *Onderwijs en Opvoeding in de 18e eeuw*, APA 1983, voor Brugge geen gegevens.

2. Ditzelfde drukwerk doch 1 p. in folio komt ook voor in A. Bisd. Brg., Handelingen Vicariaat B68, ingekleefd tussen de pag. 292-293. Met dank aan Kan. B. Janssens de Bisthoven voor deze informatie.

geesten te begeesteren zouden worden gezocht, laat ze geestelijke of leek zijn, tot heil van de gehele christelijke republiek.

De brief vervolgt met een oproep rr. tot de kandidaten, dat wie meent dat hij voldoende kwaliteiten bezit, zichzelf zou aanbieden, zijn talent niet langer onder de korenmaat zou bergen, doch onder het mecenaat van de Keizerin anderen zou meedelen wat hij door eigen studie heeft verworven en dit tot beider 'verrijking'.

Om de emulatie, de wedijver, tussen de kandidaten nog te verhogen worden zowel geestelijken als leken, regulieren, mensen uit de Zuidelijke Nederlanden evengoed als buitenlanders toegelaten ; de kandidaten zullen zelf niet verplicht worden van domicilie te veranderen.

Aan de verantwoordelijken van de bisdommen wordt gevraagd een lijst van geschikte kandidaten aan te leggen.

Zoals bekend zou te Brugge hetzelfde jaar nog op 6 oktober het Theresiaans college zijn deuren openen, naast de Augustijnen op dit ogenblik het enige middelbaar instituut³. Kan de tekst, die wij in bijlage afdrukken, beïnvloed zijn door de ook in 1777 opgerichte *Commission Royale des Etudes*, die toezicht zou houden over alle colleges ? Dat hier de geestelijkheid van het bisdom medewerking wordt gevraagd kon te Brugge duidelijk opnieuw na de dood van bisschop Caimo (1775)⁴.

3. A. DEWITTE, *Middelbare Scholen te Brugge vóór 1834*, - *Biekorf* 1984, p. 218-20.

4. Bij het starten van het koninklijk gymnasium waren op één na alle leraren geestelijken of voormalige geestelijken, afkomstig uit Diest, Nijvel, Antwerpen, Mechelen... : H. PIROTON, *Historique de l'enseignement officiel des humanités à Bruges*, 1937, p. 29-30. Du Faur & Pauwels waren zelfs regulieren.

BIJLAGE

VICARII GENERALES in spiritualibus et temporalibus Episcopatus Brugensis, SEDE VACANTE,
Omnibus has visuris, seu legi auditoris, salutem in Domino.

Per literas suae Celsitudinis Principis de Starhemberg Ministri Plenipotentarii Nobis innotuit, quàm providâ curâ et sollicitudine verè maternâ MAJESTAS SUA CAESAREO-REGIA APOSTOLICA, meliori subditorum suorum bono indesinenter intenta, inter alia ad majorem Orthodoxae Religionis progressum egregia pietatis suae monumenta, benevolam hanc Regii sui beneplaciti dispositionem apertis tabulis declarare dignata fuerit ; scilicet ut ad instruendam in variarum scientiarum studiis, linguarumque peritia Juventutem Belgicam, eamque insimul probis atque ingenuis formandam moribus, in principalioribus Domini sui locis, atque adeò in hac quoque Civitate Brugensi, nova erigantur Gymnasia ; cuius quidem tam lauda (p. 2) bilis Instituti praeliminarem Notam per multiplicata impressi schematis exemplaria ad publicam pervenisse cognitionem non ignoramus ; ast cùm SACRA SUA MAJESTAS, ad desideratam promptamque illius executionem, zelum excitando omnium ac singulorum Ordinum concursum, Episcoporum potissimum, aut, Sede vacante, vices eorum gerentium, curam et religionem confidenter interpellet, ut tales inquirent operarios, qui cum eruditionis sufficientia doctrinae puritatem, illamque juniorum animis instillandi capacitatem, ac ceteras qualitates ad professionem Literariam, rectamque juventutis educationem inprimis requisitas, aptissimè conjunctas habent, ad inchoandum felicibus auspiciis, optatoque successu stabiliter promovendum tantae molis opus, à quo solidam utriusque Status ecclesiastici et civilis felicitatem, atque ità universum Christianae Reipublicae bonum, omnino dependere notorium est. Hinc, Regiae huic voluntati pro muneris nostri debito omnimodâ submissi animi propensione obtemperantes, congruum duximus illam ex parte etiam nostra per to (p. 3) tam hanc Dioecesim reddere manifestam. Quare omnes et singulos, qui confidere possunt sese debitis his qualitatibus esse dotatos, ad comparendum coram Nobis invitamus, monemusque et exhortamur, ut hâc ipsâ occasione, ultrò ipsis tam gratiosè oblatâ, operam suam et industriam paratis animis studeant applicare.

Gratissimum sanè, neque minùs honorificum cuilibet accidere debet ingenui sui talenta, longo forsam labore acquisita, non penes se instructuosa servare, sed ad publicam privatamque utilitatem sub tanta AUGUSTISSIMAE HUIUS MECOENATIS protectione aliis posse communicare, cum magno propriae etiam utilitatis accessu ; dum ultra largam, quam Regiâ munificentia addicit, impensi laboris mercedem, particularia à suis quoque scholaribus recipere poterit gratuitatis emolumenta.

Ad haec, pro excitanda adhuc magis concurrentium aemulatione, nulla excipitur personarum qualitas, in quibus illa reperietur juxta sensum praescriptum probata indoneitas ; undè Laicis aequè ac Ecclesiasticis, sive Secularibus, sive Regularibus, Regnicolis et Exte (p. 4) ris libera datur sese ad hujusmodi munus praesentandi facultas, eò etiam facilius, quòd ad professionis istius exercitium nemo domicilii sui locum mutare aut deserere teneatur. Igitur quoscumque hujus Dioecesis subditos, aspirare desiderantes, libentissimè expectabimus, debitis tamen testimonialibus munitos, ut illorum nomina annotentur cum qualitatibus requisitis, in catalogo desuper formando exprimendis : requirentes nihilominùs reverendos adm. Dominos Christianitatis Decanos, Ordinumque Superiores, ut sese etiam paratos teneant ad similes inscriptiones faciendas respectu illorum, qui ipsos in eundem finem accedere voluerunt, ad nos transmittendas.

Datum Brugis in Vicariatu 24. MAJI 1777.

De Mandato R.R. adm. ac Ampliss. D.D. Vicariorum Praefatorum

F.F. DE WITTE Secret.